

Volodymyr Bonarev
*Candidate of Economic Sciences,
Assistant at the Department of Accounting, Analysis and Audit
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

Бонарев В.В.
*к.е.н., асистент кафедри обліку, аналізу та аудиту
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-295-1-11>

THE IMPORTANCE OF ACCOUNTING AND CONTROL IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC SECTOR INSTITUTIONS

ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Відповідно до Господарського кодексу України [4] до суб'єктів державного сектору економіки належать суб'єкти, які діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує п'ятдесят відсотків або складає величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів. Таке тлумачення структури державного сектору конкретизує визначення, що наведено в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку для державного сектору, яке підтверджує відповідність розуміння поняття «державний сектор» в Україні міжнародній практиці [11, с. 396].

О.А. Андренко зазначає, що бухгалтерський облік виконання бюджету й кошторисів доходів і видатків бюджетних установ прийнято називати бюджетним обліком. Бюджетний облік як один з видів бухгалтерського обліку – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про виконання бюджету й кошторисів доходів і видатків бюджетних установ [1, с. 12].

М.Г. Михайлов, М.І. Телегунь, О.П. Славкова вважають, що метою ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, в т.ч. і в установах державного сектору, є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої і неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів установи [10, с. 11].

Бюджетний облік сприяє раціональному розподілу національного доходу на цілі розширеного відтворення і досягненню та підтриманню необхідних пропорцій у розвитку окремих галузей народного господарства, точному виконанню затвердженого бюджету [2, с. 10]. Н.В. Кравчук зазначає, що бюджетний облік відображає виконання бюджету через облік: доходів, видатків, грошових коштів бюджету, фінансування заходів, передбачених і затверджених у бюджеті, фондів, резервів й рахунків, створених у процесі виконання бюджету, касового виконання бюджету й виконання кошторисів видатків бюджетних установ [8, с. 15].

Інформація бухгалтерського обліку установ державного сектору є базою для прийняття рішень її користувачами, якими є розпорядники грошових коштів вищих рівнів, органи Державного казначейства України та інші органи державної і місцевої влади, громадськість, працівники та керівництво бюджетної установи [3, с. 7].

Значення бюджетного обліку на думку І.В. Смірної, полягає в тому, що: служить засобом, що дозволяє здійснювати управління процесом виконання бюджетів; забезпечує бюджетне планування, наукове обґрунтування основних

напрямків бюджетної політики, прогнозів і планів; дані бюджетного обліку використовуються для аналізу і оцінки результатів виконання бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів, виявлення негативних і позитивних чинників використання бюджетних коштів; використовується як інструмент контролю за виконанням бюджетного законодавства [13, с. 264].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна вважати, що бухгалтерський облік у бюджетних установах є впорядкованою системою збирання, реєстрації й узагальнення інформації про склад засобів, джерел фінансування та зобов'язань установи, фінансових процесів за допомогою суцільного, безперервного й документального обліку всіх господарських операцій, що відображають господарську діяльність установи. А також це система, яка через свої показники та звітність надає необхідний масив інформації внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття виважено-ефективних управлінських рішень.

Бюджетний процес і, особливо, процес формування доходів установ державного сектору є складним та багатоетапним, що пояснюється необхідністю здійснення контролю за формуванням показників доходності установ як всередині їх, так і вище стоячими організаціями, з метою забезпечення економного та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Вчені Л.В. Дікань, О.Д. Свириденко вважають, що контроль у бюджетних установах – це сукупність заходів, які проводять уповноважені органи з метою перевірки законності, доцільності та ефективності використання бюджетних коштів установою [6, с. 7].

О.О. Дорошенко сформулював мету контролю господарської діяльності установ державного сектору як забезпечення законності, результативності, ефективності формування і використання бюджетних коштів для якісного виконання бюджетною установою зокрема, і бюджетною сферою в цілому, тих функцій, які покладені на неї державою [7, с. 42]. В цілому контроль господарської діяльності установ державного сектору є окремим напрямком державного фінансового контролю, який, у свою чергу, належить до сфери фінансового контролю [7, с. 38].

Функціями контролю в установах державного сектору є інформаційна; профілактична; мобілізуюча; виховна та правоохорона [5, с. 195].

Контроль в установах державного сектору повинен передбачати в першу чергу порядок перевірки: виконання постанов, розпоряджень і вказівок державних органів і вищих організацій; дотримання встановлених нормативів витрат; дотримання строкових платежів; правильності і своєчасності приймання і відпуску товарно-матеріальних цінностей; правильності витрачання фонду оплати праці, дотримання встановлених штатів, посадових окладів, кошторисів витрат; збереження майна, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів у місцях їх зберігання та використання; правильності здійснюваних під час обліку розрахунків [14, с. 377].

Під час здійснення контролю установ державного сектору джерелами інформації є: первинні документи, облікові реєстри, фінансова звітність та акти попередніх ревізій і перевірок бюджетних установ.

Контроль, пов'язаний з виконанням бюджету та дотриманням бюджетного законодавства, здійснюють такі суб'єкти, як органи Державної фінансової інспекції (ДФІ), органи Державної казначейської служби (ДКС) та органи Державної фіскальної служби (ДФС). Причому перші дві інституції контролюють переважно видаткову, а третя – дохідну частину бюджету [9, с. 24].

Формами здійснення контролю в установах державного сектору є: ревізія; перевірка; тематична перевірка; камеральна перевірка; фінансова експертиза; службове розслідування; аудит; обстеження [12; с. 22-26]. Різновидами державного фінансового контролю є аудит, інспектування та перевірка державних закупівель.

Отже, до однієї з важливих управлінських функцій в установах державного сектору належить функція контролю. Сутність контролю в бюджетній сфері полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає систематичний нагляд, спостереження за їх діяльністю для виявлення відхилень від встановлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їх виконання. Таким чином контроль у бюджетній сфері є основним незалежним джерелом інформації для виявлення причин порушень, що виникають у процесі управління державними фінансами та державною власністю, а також дійовим засобом впливу для прийняття рішень щодо запобігання тих чи інших порушень.

Література:

1. Андренко О.А. Конспект лекцій з курсу «Облік у бюджетних установах» / О.А. Андренко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків : ХНАМГ, 2012. 108 с.
2. Атамас П.Й. Основи обліку в бюджетних організаціях : навч. посіб. Київ: Центр навч. л-ри, 2005. 288 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : навчальний посібник. Житомир : ПП «Рута», 2004. 448с.
4. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
5. Даценко Г.В. Особливості організації фінансового контролю у забезпеченні ефективного функціонування суб'єктів. *Економіка і суспільство*. 2019. Вип. № 20. С. 189-198.
6. Дікань Л.В. Контроль у бюджетних установах. Конспект лекцій / Л.В. Дікань, О.Д. Свириденко. Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. 92 с.
7. Дорошенко О.О. Контроль господарської діяльності бюджетних установ в умовах модернізації державних фінансів України : монографія. Рівне : НУВГП, 2012. 294 с.
8. Кравчук Н.В. Опорний конспект лекцій із дисципліни «Облік в бюджетних установах» для бакалаврів спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Тернопіль : ТНТУ імені І. Пулюя, 2019. 235 с.
9. Лучко М.Р., Зорій Н.М., Хорунжак Н.М. Контроль у державному секторі економіки. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 287 с.
10. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 384 с.
11. Позняковська Н.М. Проблеми та перспективи реформування бухгалтерського обліку у державному секторі. *Вісн. нац. унту водного госп-ва та природокористування*. 2019. Ч. 2. С. 396–403.
12. Романченко Ю.О., Дорогань-Писаренко Л.О., Аранчій Я.С. Фінансовий контроль в бюджетних та фінансових установах : навчальний посібник. Полтава : ФОП Крюков, 2014. 345 с.
13. Смірнова І.В. Бюджетний облік як складова системи господарського обліку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. 2019. Вип. 16. Ч. II. С. 259-265.
14. Титикало В.С. Роль бухгалтерського обліку та звітності в управлінні бюджетною установою. *Фінанси, облік і аудит*. 2020 Вип. 18. С. 369-380.